

Millised on Eesti täiskasvanuhariduse eestvedajate mured?

Andrase maakonnatuur Eestis

Anna Karolin, Kantar Emor

Andrase eestvedamisel toimusid 2021. aasta lõpust selle aasta juunini piirkondlikud koostööseminarid, kus kohtuti maakondade täiskasvanuhariduse eestvedajatega, et kaardistada valdkonna olulisemad probleemid ja võimalikud lahendused. Seejuures koguti tagasisidet, et saada inspiratsiooni ka edasiste võrgustikutegevuste edendamiseks. Võtan seminaride päevajuhina kuulnud mured ja välja käidud lahendusettepanekud kokku.

Tõdemus, et enda oskuseid tuleb täiskasvanuelus pidevalt uuendada ning ka esimesena omandatud eriala ei pruugi jääda viimaseks, on saamas tavateadmiseks. Kuna noorte osakaal jääb tööturul järjest väiksemaks, muutub täiskasvanute, sh vanemaealiste oskuste uuendamine üha olulisemaks, ning seda ka regionaalse tööjõuvajaduse seisukohast. Riiklikult ja strateegiliselt olulistest sihtrühmadest, kes vajavad senisest enam täiskasvanuharidusse kaasamist, annab hea ülevaate statistikaameti 2020. aasta uuring [„Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad maakonniti“](#). Sealt näeme, et rohkem tähelepanu vajavad hariduse katkestanud või õpinguid mittejätkavad noored ja madala haridustasemega täiskasvanud, eriti väikelaste vanemad. Samuti vajavad oskuste uuendamist sageli vanemaealised, et oma potentsiaali näiteks tööjõuturul parimal viisil realiseerida. Haavatavas olukorras on ka vähese eesti keele oskusega inimesed ja ilma erialase haridusega inimesed, keda on Eestis murettekitavalt palju.

Lai valik mitteõppimise põhjuseid

Maakondades tuntu suurt muret täiskasvanute õppimise pärast, kuna mitmeaastane koroonakriis ja -piirangud on koolitustel või mitteformaalses hariduses osalemist tublisti vähendanud. Ühelt poolt liikusid koolitused ja haridusvõimalused koroonapiirangute tõttu viimasel talvel ka veebi, teisalt olid õppijad veebist väga tüdinud ja sellega kaasnesid mitmesugused õppimisprobleemid. Ka internetiühendus ning infotehnoloogilised vahendid ei ole paljudele, eriti maapiirkondades kas ressursipuuduse või oskuste tõttu kättesaadavad ja see vajab tulevikus kindlasti rohkem tähelepanu. Kevadel raskendas tööd ka Ukraina sõda, mõjutades muu hulgas inimeste vaimset tervist, omavalitsuste töötajate töökoormust ja kohalikke ressursse. Kokkuvõttes osaleti aasta jooksul mitmesugustes haridustegevustes koroonapiirangute tõttu vähem ja kriisi mõjudega tuleb tegeleda veel pikka aega.

Maakondades olid enamasti sarnased probleemid: muret tuntu noorte pärast, kes haridustee katkestasid, samuti madala haridusega väikelaste vanemate ja perede pärast. Sageli toodi välja, et kuigi õpivõimalusi jagub, ei ole inimestel õppimiseks aega, mõnikord on takistuseks ka tööandjate suhtumine. Paljudes kohtades on probleemiks ka transpordivõimalused – ei pääseta hõlpsasti õppeasutusse või koju tagasi. Haridusasutuste fookuses on praegu vähem vanemaealised õppijad, kuigi tuntu muret nende individuaalsete õpivajaduste pärast. Koolitus- ja õppeasutused pakuvad küll erinevaid õppimisvõimalusi, ent info nende kohta ei jõua õppijateni. Mõnikord ei ole piirkonnas ka piisavalt vajalikel teemadel õpivõimalusi ja huvilised peavad siis kaugel õppimas käima.

Märgati ka murekohti võrgustikutöös: olgugi et eri osapooled toimetavad aktiivselt, tehakse vähe koostööd ning ei seata piisavalt ühiseid eesmärke või ei tegutseta koos. Samuti ei ole kõikides kohalikes omavalitsustes selgeid täiskasvanuhariduse eesmärke ning seetõttu on valdkonnaga seostamata näiteks sotsiaaltöö ja toimetulekuraskustes inimeste aitamine. Ka töötukassaga võiks olla aktiivsem koostöö, kuna karjäärinõustamine ja teised teenused on hea sild tulevikuperspektiivi paika sättimise ja sellega seotud koolitusvõimaluste vahel.

Arvestades, et haridustee mittejätkamise põhjused võivad olla igapäeva elu takistused või negatiivsed kogemused, on kõige enam haridust vajavatel inimestel tarvis kõigepealt äratundmist, et uued oskused on midagi, mida suudetakse omandada. Seejärel saab leida ka viisi, kuidas uusi oskusi rakendada. Selleks võib aga tarvis minna usalduse ja eneseusu loomist ning palju julgustamist. Osalejate tagasiside põhjal tundub, et nii infot, edulugusid kui ka sellealast juhtumikorraldust täiskasvanud õppijatele praegu veel palju ei pakuta.

Unikaalsed proovikivid

Mõnes maakonnas olid katsumused unikaalsemad. Ida-Virumaal tuntu puudust eestikeelsete koolituste suuremast arvust ja piisavast hulgast eesti keele õpetajatest, Tallinnas võib venekeelne õppija vajada rohkem motivatsiooni eestikeelisel koolitusel osalemiseks. Tallinnas ja Harjumaal on küll

haridusvõimalusi palju, ent täiskasvanuharidust keskselt ei koordineerita ning suurlinna anonüümsus jätab paljud oskuste uuendamist vajavad sihtrühmad enesetäienduseeta. Harjumaal on aga haridusteed keerukam planeerida, kuna tõmbekeskus on hoopis Tallinn. Piirkonda kolib palju uusi peresid ning seetõttu tuleb uustulnukaid ja põliselanikke eraldi kommunikatsiooniga püüda.

Koostõised lahendusideed

Kõige esmaste ja oluliste lahendustena nähti koostööd ning koos oluliste eesmärkide seadmist. Arvestades, et kohalikud valimised olid hiljuti, on praegu hea aeg vaadata üle täiskasvanuhariduse edendamiseks seotud eesmärgid ja plaanid kohalikul tasandil. Näiteks transpordilahendus võib vajada omavalitsuse tuge. Samuti tunti, et rohkem on tarvis teha oma piirkonna tegijatega koostööd ning leppida kokku ühised prioriteedid, mida igaüks eraldi tegutsedes ellu viia saab. Samas tunti muret täiskasvanuhariduse koordineerimise pärast ja sooviti, et see oleks kellegi põhitöö.

Info jagamisel nähti olulisena kogukonda ühendavaid kohti – noortekeskusi ja raamatukogusid, mõnel pool ka lasteaedu. Nende kaudu saab jagada infot võimaluste kohta, inimesi nõustada ja õppima julgustada. Raamatukogudes saab õpetada ka digioskusi ja pidada temaatilisi kogukondlikke arutelusid. Rohkem soovitakse koostööd teha ka sotsiaalvaldkonna ja töötukassaga, et info hariduse kaudu võimalikuks osutuvatest elumuutustest jõuaks peredeni, eriti väikelaste vanemateni. Samuti peaks pakkuma terviklikumat sotsiaalset juhtumikorraldust. Sellisel juhul on oluline, et haridusasutused tagaks õppijatele praktikakoha ja sotsiaalse toe, et eriala vahetamisel tehtav karjääripööre uue töökoha leidmise raskuse hirmus ette võtmata ei jääks. Ka noortekeskuste tööd tuleb väärtustada ja seal erinevatest võimalustest rääkida.

Haridusasutused töid võimaliku lahendusena välja suurema toe õppijatele ja koos kindlatele sihtrühmadele keskendumise. Riikliku koolitustellimuse kursuste puhul käidi välja väikse osalustasu idee, et julgustada inimesi koolitusotsuseid läbi mõtlema ning alustatud mitte pooleli jätma. Tööandjad vajavad aga informeerimist hariduse kasulikkusest ja paindlikest õpivõimalusest, raskem küsimus on õppimisvaenulike hoiakute muutmine. Abi võiks olla tööandjate koolitushuvide kaardistamisest.

Ida-Virumaal vajavad maakonna tööjõuturu ümber kujundamiseks erilist tuge nii keeleõpe kui ka eestikeelne kõrgharidus ja teised paindlikud enesetäiendamise võimalused – mikrokraadid, teise kõrghariduse võimalus jne. Eraldi ukraina ja eesti keele põhiste täienduskoolitussüsteemi vajavad ka Ukraina sõjapõgenikud.

Kokkuvõttes võib järeldada, et täiskasvanuharidus vajab maakonniti ja omavalitsuste lõikes rohkem koordineerimist ning julgeid eraldi eesmärgi. Kõvasti tuleb tööd teha riskirühmade haridusteele juhtimiseks ja seda koostöös sotsiaalvaldkonnaga – jagada infot, teha juhtumikorralduslikku tööd, tutvustada edulugusid ning toetada inimesi õpiteekonnal, et ennetada katkestamist või välja kukkumist. Õppeasutused saavad koos eesmärgi seades ja ellu viies tõmmata kaasa rohkem õppijaid. Interneti- ja muud IT-probleemid vajavad tähelepanu veebis õppimise toetamiseks ning tarvis on paindlikke transpordilahendusi õppimise hõlbustamiseks. Raamatukogud, noortekeskused ja teised kogukondlikud kohad sobivad uute õppijate leidmiseks.